

From Fasting to Feasting

An Exploration of the Fast — and Future Festival — of Asara B'teves

I. Why Fast?

1. הלכות גדולות. הלכות תשעה באב ותעניות

(תענית כו.) חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל בת"ב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר. ומיחייב בר ישראל לענויי נפשיה בתשעה באב ולמנהג אבלותא דכתיב כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי

2. סמ"ק, רמזים, צו

להתאבל על ירושלים ד' תעניות כתיבי בדברי קבל" (זכריה ח' י"ט) צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי וגו'

3. זכריה, פרק ז-ח

ויהי בשנת ארבע לדרוש המלך היה דבר יהוה אל זכריה בארבעה לחדש התשעי בכסלו: וישלח בית אל שר אצר ורגם מלך ואנשיו לחלות את פני יהוה: לאמר אל הכהנים אשר לבית יהוה צבאות ואל הנביאים לאמר האבכה בחדש החמשי הנזר כאשר עשיתי זה כמה שנים: {ו} ויהי דבר יהוה צבאות אלי לאמר: אמר אל כל עם הארץ ואל הכהנים לאמר כי צמתם וספוד בחמישי ובשביעי וזה שבעים שנה הצום צמתני אני: וכי תאכלו וכי תשתו הלוא אתם האכלים ואתם השתים: הלוא את הדברים אשר קרא יהוה ביד הנביאים הראשנים בהיות ירושלם ישבת ושלוח ועריה סביבתיה והנגב והשפלה ישוב: {פ} ויהי דבר יהוה אל זכריה לאמר: כה אמר יהוה צבאות לאמר משפט אמת שפטו וחסד ורחמים עשו איש את אחיו ואלמנה ויתום גר ועני אל תעשקו ורעת איש אחיו אל תחשבו בלבבכם: וימאנו להקשיב ויתנו כתר סגרת ואזניהם הכבדו משמוע: ולבם שמו שמיר משמוע את התורה ואת הדברים אשר שלח יהוה צבאות ברוחו ביד הנביאים הראשנים ויהי קצף גדול מאת יהוה צבאות: ויהי כאשר קרא ולא שמעו כן יקראו ולא אשמע אמר יהוה צבאות... {פ} ויהי דבר יהוה צבאות אלי לאמר: כה אמר יהוה צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו: {פ}

4. מסכת ראש השנה, יז, ב — יט, א

מתני' על ששה חדשים השלוחין יוצאין: על ניסן מפני הפסח, על אב מפני התענית, על אלול מפני ראש השנה, על תשרי מפני תקנת המועדות, על כסליו מפני חנוכה, ועל אדר מפני הפורים. וכשהיה בית המקדש קיים — יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן. גמ' וליפקו נמי אתמוז וטבת! דאמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, מאי דכתיב: "כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה". קרי להו "צום", וקרי להו "ששון ושמחה"! בזמן שיש שלום — יהיו לששון ולשמחה, אין שלום — צום. אמר רב פפא, הכי קאמר: בזמן שיש שלום — יהיו לששון ולשמחה, יש שמד — צום, אין שמד ואין שלום — רצו מתענין, רצו אין מתענין. אי הכי, תשעה באב נמי? אמר רב פפא: שאני תשעה באב, הואיל והוכפלו בו צרות... בתלתא בתשרי בטילת אדכרתא מן שטר"א. שגזרה מלכות וון

גזרה שלא להזכיר שם שמים על פיהם, וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום התקינו שיהיו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות. וכן היו כותבים: בשנת כך וכן ליוחנן כהן גדול לאל עליון. וכששמעו חכמים בדבר, אמרו: למחר זה פורע את חובו ונמצא נשטר מוטל באשפה, וביטלום, ואותו היום עשאוהו יום טוב ואי סלקא דעתך בטלה מגילת תענית — קמיינתא בטול, אחרנייתא מוסיפין?! הכא במאי עסקינן, בזמן שבית המקדש קיים. ותיפוק ליה דהוה ליה יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם! אמר רב: לא נצרכה אלא לאסור את שלפניו... דתניא: הימים האלה הכתובין במגילת תענית אסורין, בין לפניכם בין לאחריהם. שבתות וימים טובים — הם אסורים, לפניך ולאחריך מותרין. מה הפרש בין זה לזה? הללו דברי תורה, ואין דברי תורה צריכין חיזוק. הללו דברי סופרים, ודברי סופרים צריכין חיזוק. ותיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם! אמר רב אשי: גדליה בן אחיקם דברי קבלה הוא, ודברי קבלה כדברי תורה דמו.

5. בית יוסף, אורח חיים, סימן תק"נ

ואיכא למידק מאי קשיא ליה קרי להו צום וקרי להו ששון דשפיר קאמר הני ימים דהשתא הוו צומות עתידין להיות לששון וי"ל שמקרא זה הוא תשובה למה ששאלו עולי בית שני האבכה בחדש החמישי הנזר כאשר עשיתי זה כמה שנים ובאה התשובה צום הד' וצום הה' וכו' יהיו לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו ומשמע דה"ק כל הצומות הללו יהיו לששון ולשמחה ולא תצומו בהם כי אין חפץ לה' בצומות כי אם שתאהבו האמת והשלום וכיון דקרא אתא למימר שלא יצומו בימים אלו מאותו היום והלאה לא היה לו להזכירם בלשון צומות אלא הכי הול"ל ימי חדש ד' והה' וכו' יהיה לששון ולשמחה וממילא משתמע דאימי הצומות קאמר וכדאמר האבכה בחדש החמישי וממילא משמע דאיום הצום קאמר אע"ג דלא קאמר האבכה בצום החדש החמישי הלכך מדאפקינהו בלשון צום איכא למימר דאתא לאשמעי' שאף על פי שהם בטלים באותו זמן אם יהיה שמד חס ושלום יחזרו הצומות. לקביעותם:

6. רש"י שם ד"ה דאמר רב חמא בר בזנא, שיש שלום

דאמר רב חמא בר ביזנא כו' - דכולהו ימי תענית נינהו בזמן הזה שאין בהמ"ק קיים ומתניתין בזמן הזה קא מיירי מדקתני וכשהמקדש קיים כו':
 שיש שלום - שאין יד העובדי כוכבים תקיפה על ישראל:
 ותיפוק ליה כו' - אי בית המקדש הוה קיים בלאו הכי הוה יום טוב דהיינו צום גדליה וקריא רחמנא מועדים טובים בזמן הבית:

7. פירוש המשנה להרמב"ם, ראש השנה א:ג

ובבית שני לא היו מתענין לא עשרה בטבת ולא שבעה עשר בתמוז אלא מי שהיה רוצה מתענה ומי שלא היה רוצה לא היה מתענה ומפני זה לא היו יוצאין על טבת ועל תמוז אמר השם יתברך [זכריה ח] כה אמר ה' [צבאות] צום הרביעי וצום החמישי וגו' נראה כמי שנתן בידם הבחירה רצו מתענין רצו אין מתענין וצום הרביעי הוא י"ז בתמוז כי תמוז החדש הרביעי. וצום החמישי תשעה באב שיחול בחדש החמישי. וצום השביעי צום גדליה. וצום העשירי עשרה בטבת לפי שהוא בחדש העשירי ואע"פ שהיה הרשות בידם שלא להתענות בתשעה באב כמו שזכרנו היו מתענין בו מפני תכיפת מיני האבל שאירעו בו כמו שיתבאר בתענית.

II. Rambam's Innovation

8. משנה תורה, הלכות תענית, פרק א, הלכות א-ב, ד

(א) מצות עשה מן התורה לזעק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור. שנאמר (במדבר י ט) "על הצר הצר אתכם והרעתם בחצוצרות". כלומר כל דבר שיצטר לכם כגון בצרת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו:

(ב) **וְדַבֵּר זֶה מְדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא.** שְׂבָזְמָן שֶׁתְּבֹא צָרָה וְיִזְעָקוּ עָלֶיהָ וְיָרִיעוּ יָדָעוּ הַכֹּל שֶׁבְּגִלָּל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הוֹרַע לָהֶן כִּפְתּוּב (ירמיה ה כה) "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ" וְגו'. וְזֶה הוּא שִׁיגְרָם לָהֶם לְהִסִּיר הַצָּרָה מֵעֲלֵיהֶם:
(ד) **וּמְדַבְּרֵי סוֹפְרִים לְהַתְּעִנּוֹת עַל כָּל צָרָה שֶׁתְּבֹא עַל הַצָּבוּר עַד שִׁירְחָמוּ מִן הַשָּׁמַיִם.** וּבִימֵי הַתְּעִנּוֹת הָאֵלוּ זֹעֲקִין בְּתַפְלוֹת וּמִתְחַנְּנִים וּמְרִיעִין בְּחֻצוֹצְרוֹת בְּלִבָּד.

9. שם פרק ה, הלכות א; ט

**יֵשׁ שֵׁם יָמִים שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל מִתְּעַנִּים בָּהֶם מִפְּנֵי הַצָּרוֹת שֶׁאֲרַעוּ בָּהֶן כְּדִי לַעֲוֹרֵר הַלְּבָבוֹת לְפִתּוֹחַ דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה וְיִהְיֶה זֶה זְכָרוֹן לְמַעֲשֵׂי הָרָעִים וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיָה כְּמַעֲשֵׂינוּ עִתָּה עַד שֶׁגָּרַם לָהֶם וְלָנוּ אוֹתָן הַצָּרוֹת. שֶׁבְּזָכְרוֹן דְּבָרִים אֵלּוּ נִשְׁוֵב לְהִיטִיב שְׂנֵאָמֵר (ויקרא כו, מ) "וְהִתְדוּ אֶת עֹנֵם וְאֶת עֹן אֲבֹתֵם" וְגו':
כָּל הַצּוּמוֹת הָאֵלוּ עֲתִידִים לְבָטֵל לִימֹת הַמְּשִׁיחַ. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהֵם עֲתִידִים לְהִיּוֹת יוֹם טוֹב וְיָמֵי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה שְׂנֵאָמֵר (זכריה ח יט) "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוּם הָרְבִיעִי וְצוּם הַחֲמִישִׁי וְצוּם הַשְּׁבִיעִי וְצוּם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אָהְבוּ":**

10. שו"ת חתם סופר, אורח חיים, סימן ר"ח

...הנה גילה לנו מה שלא היינו מעלים על דעתנו שהיינו חושבי' שהתענית' הללו אינם על דרך התשובה אלא על דרך האבל והצער ביום שאירע רע כמו השמחה ביום שאירע טובה וכן משמע קצת פ"ק דמגלה דקאמר ט"ב שחל בשבת מאחרי' ולא מקדימי' מ"ט אקדומי פורענותא לא מקדימין ובוודאי אקדומי תשובה זריזין מקדימין מ"מ הודיענו הרמב"ם דלא כן הוא ועל פיו נהגו לומר וידיים וסליחות באותן הימים (חוץ מט"ב דאיקר' מועד) משום שנקבעו על התשובה ומ"מ לא הודיענו נושאי כליו מנ"ל הא ולכאורה היינו משום א"כ מנ"ל לנביאים לחדש דבר שלא מצינו כיוצא בו בתורה בשלמא לקבוע יום שמחה ביום טובה כגון חנוכה ופורים דאוריית' הוא מק"ו משיעבוד לגאולה אומר' שירה בפסח ממיתה לחיים לא כ"ש וק"ו דאורי' הוא ואבאר עוד בסמוך אי"ה אבל לקבוע אבל עולם על צער לא מצינו כיוצא בו אלא ע"כ על התשובה הוקבעו כדכתיב והתודו את עונם ותענית מסוגל לכפרה ותשובה ובוודאי אבוהון דכולהון יה"כ וצדקו דברי רמב"ם **אלא שצ"ע תינח התענית כשאינ שלום אבל כשיש שלום ששון ושמחה והוא חיוב גמור מדברי קבלה** כמבואר במס' ר"ה י"ט ע"א יום שנהרג בו גדלי' לעשותו ששון ושמחה דברי קבלה הוא כדברי תורה ולא בעי חיזוק ע"ש וצ"ע מנ"ל לנביאי' לחדש כן:

11. יערות דבש, דרוש יב לט' טבת

וְחִנָּה נִפְקָא מִינָה בֵּין שְׁנֵי טַעֲמִים, כִּי יֵשׁ לְהַבִּין, אִם בִּימֵים אֵלוּ קָרָה לָנוּ מִקְרָה בְּלַתֵּי טוֹב, וְלִזְמַן הַתְּעִנּוּ וְהִי רִיחַם עֲלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ, אִמֵּת דַּאִין עוֹד לְהַתְּעִנּוֹת, הוֹאִיל וְהַסִּיבָה סָרָה, אֲבָל לְמָה יִהְיֶה צוּוֹי מָה לְהִיּוֹת לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה, הֲלֹא אֵין הַיּוֹם גּוֹרֵם לְשִׁמְחָה כָּלֵל, וְהֲלֹא הִיָּה יוֹם שֶׁקָּרָה עֲלֵינוּ צָרָה, וְאִף כִּי רִיחַם ה', מְכַל מִקּוֹם יוֹם הַהוּא אֵין בּוֹ טַעַם לְשִׁשׁוֹן, וְמָה שֶׁמֶץ נִמְצָא בּוֹ שֶׁנִּהְיָה שִׁמְחִים. אֲבָל לְפִי טַעַם הַנִּלְ, שֶׁהַתְּעִנּוּת הִיא לְתְּשׁוּבָה בְּשִׁבִיל עוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ בְּיוֹם, וְאֵין הַגְּאוּלָּה וְהַרוּחָה תְּלִיא אֵלָּא בְּתְּשׁוּבָה שְׁלִימָה, וּבְתְּשׁוּבָה זְדוּנוֹת נַעֲשׂוּ כּוֹזְכוֹת (יומא דף פו:), וְאִם כֵּן כֹּאשֶׁר יִבְנֶה הַבַּיִת בְּמַהֲרָה בִּימֵינוּ עַל תְּלוּ אִם יִרְצֶה ה', וְדַאי יִהְיֶה בְּתְּשׁוּבָה, וְאִם כֵּן יִהְיֶה הַחֲטָאִים כֹּאִילוּ פִּעְלוּ בּוֹ בְּיוֹם מִצְוֹת, וּסְגָלוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים לְמַאוּר, וְרַאוּי לְהִיּוֹת בּוֹ בְּיוֹם שְׁשׁוֹן וּשְׁמִחָה^[ט], כִּי עָשׂוּ וּסְגָלוּ מִצְוֹת רַבּוֹת, מָה שֶׁאֵין כֵּן לְאִידֶךָ טַעַם יִהְיֶה

39) עפ"ז יש ליישב מה שהקשה בחת"ס (שו"ת או"ח סר"ח) דמנלן לנביאים לחדש כן דכשיש שלום ששון ושמחה [וראה ג"כ אוה"ת שבהערה 41 – ע' א'שפה בתחלתו] – כי מכיון שענין הצום הוא „מדרכי התשובה“, ששלימותה היא „זדונות נעשות לו כזכיות“ – הרי מובן, שזה שהצומות הפכו לששון ולשמחה אין זה ענין נוסף על הצומות, כ"א תכלית הצומות גופא.

III. The Unique Power of Asara B'teves

13. אבודרהם, תעניות

וחלוק יש ביניהם שארבעת הצומות הם נדחין לפעמים כשחלו בשבת חוץ מי' בטבת שאינו חל לעולם בשבת אבל הוא חל לפעמים ביום ששי ומתענין בו ביום ואפי' היה חל בשבת לא היו יכולין לדחותו ליום אחר מפני שנא' בו בעצם היום הזה כמו ביום הכפורים ושאר הצומות אין חלין לעולם ביום ששי.

14. יחזקאל. ל. כד:א-ה

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית בְּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ לֵאמֹר: בֶּן-אָדָם (כתוב) [כְּתַב-] לְךָ אֶת-שֵׁם הַיּוֹם אֶת-עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה סִמְךָ מִלֶּךְ-בָּבֶל אֶל-יְרוּשָׁלַם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה: וּמָשַׁל אֶל-בֵּית-הַמֶּלֶךְ מִשָּׁל וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שְׁפֹת הַסִּיר שְׁפֹת וְגַם-יִצְקָ בֹּ מַיִם: אָסַף נְתִיחָה אֲלֵיהָ כָּל-גִּתַּח טוֹב יָרֵךְ וְכִתְּף מִבְּתֵר עֶצְמִים מִלֵּא: מִבְּתֵר הַצֵּאן לְקוֹחַ וְגַם דּוֹר הָעֶצְמִים תַּחְתִּיהָ רִתַּח רִתְחִיהָ גַם-בְּשָׁלוֹ עֶצְמִיהָ בְּתוֹכָהּ: {ס}

15. יערות דבש, חלק ב, דרוש יב לט' טבת

רק כבר תמהתי לעיל, למה אמר בזה לכתוב יום השבוע. אבל ידוע דלפי מה שכתב הירושלמי (תענית פ"ד הל"ה) והובא בטור או"ח (ע' הערה ל'), דבית ראשון נחרב בא' באב^[נז], ובמוצאי השבת נחרב הבית כנודע^[נח], ואם כן היה לפי סדר החדשים^[נז] ראש השנה לאחר חורבן ביום רביעי. ואם כן ראש השנה אשתקד אשר בשנה ההיא קרה המצור לראש השנה אלא ארבעה ימים^[נח], ואם כן היה ראש חדש חשון לפי סדר הקביעות ביום שני, וכסליו ביום שלישי, וטבת ביום חמישי, ואם כן היה י' בטבת בשבת. וזהו שהקפיד הכתוב לכתוב יום השבוע, להורות דבשבת היה ובשבת קרתה הצרה^[נט], ואף בהזדמן בו יש להתענות, ולכן צוה לכתוב יום השבוע, למען ידעו דורות כנ"ל. ומזה הוציא אבודרהם את דינו, דאם לא כן מה טיבו של יום השבוע כלל וכלל.

וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה "הַבְּהַ"ג" כְּתוּב דָּאָם הִיא אִפְשָׁר שִׁיחֹל עֶשְׂרֵה בְּטַבְּת בְּשַׁבַּת. הֵיוּ מִתְעַנִּים אֲפִילוּ בְּשַׁבַּת, מִשּׁוּם דְּכִתִּיב בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. וְצָרִיךְ בִּיאֹר מ"ש מִשָּׂאֵר תְּעִנִּיּוֹת. וְהֵנָּה תְּעִנִּית חֲלוּם מִתְעַנִּין אֲפִילוּ בְּשַׁבַּת. וְחֲזִינָן מִזֶּה דְּשִׁיךְ תְּעִנִּית בְּשַׁבַּת, רַק דְּבִכ"מ נִדְּחָה מִפְּנֵי הַשַּׁבַּת מִשּׁוּם דְּגַם לְמַחַר יִכּוּלִים לְהִתְעַנּוֹת, אֲבָל בְּתְעִנִּית חֲלוּם דָּאָמַר בְּגַמְרָא דִּיפָּה לְחֲלוּם כְּשִׁמְתַעֲנִין בּוּ בְּיוֹם לִכּוֹן אֵינּוּ נִדְּחָה. וְזֶהוּ הַחִילּוּק מִכָּל תְּעִנִּיּוֹת לְעֶשְׂרֵה בְּטַבְּת, דְּבִכָּל תְּעִנִּיּוֹת מִפְּנֵי הַמְּאֹרְעוֹת וְתִלּוּי בַּחֲדוּשׁ, כְּדִכְתִּיב בְּקֶרֶא וּשְׁפִיר שִׁיךְ שִׁדְחָה, אֲבָל בְּעֶשְׂרֵה בְּטַבְּת דְּכִתִּיב בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, (ע"י ר"ה י"ח ב,) א"כ הוּא דִּין דּוֹקָא בְּאוֹתוֹ יוֹם, וְע"כ א"א לְדַחוּת לְמַחַר.

17. דרשות חתם סופר, דרוש לח' טבת

לְךָ שָׁנָה שְׂאִין קָלְלָתָהּ וּמְצַרְתָּהּ, וְכָל דּוֹר שָׁלָח נְצִנָּה צְהו"ק צִיּוּי בְּאִילוֹ כְּחֶרֶב צִיּוּי, כְּמוֹלָא שְׂצָבֵל שָׁנָה וְשָׁנָה כְּתַחֲדָשׁ חוֹרְצָן חֲדָשׁ, וְזֶהוּ צָבֵל פִּעֵס כְּשִׁמְגִיעַ אוֹתוֹ יוֹם שָׁל עֶשְׂרֵה בְּטַבְּת, שֶׁהִתְחִיל אֵז לְמַעֲלָה מִשְׁפֵּט הַחוֹרְצָן, כְּמוֹ כֵּן צָבֵל דּוֹר וְדוֹר, יוֹסְצִין צ"ד שְׁלֹמֶעֱלָה וּגְזֻרִין הַחוֹרְצָן שָׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְדָבָר זֶה מְרֻוּז קָלָת צִסְפֵּר הַקְּכִיכִים, עֵינִין צְפִירוֹסוֹ הַנִּקְרָא דִּן יִדִּין, צְעִינִין חוֹדֵשׁ טַבְּת וִידוּעַ דְּעַל לָרָה שְׁעִצְרָה כְּמוֹ יוֹם שְׁמוֹת צוֹ אוֹא"וּ אִין אֲבוּ מִתְעַנִּין צְצָצָה אֲצֵל תְּעִנִּית חֲלוּם מְוַחֵר לְהִתְעַנּוֹת, דְּצְצָצֵל עוֹכֵג שִׁיט לֹא שְׁוֹצְטֵל לָרָה הִעֲתִידָה לְצוֹא עֲלֵיו לֹא מְעוֹכָה הוּא, הִילִכְךָ תְּעִנִּית ט"צ, דְּזֶהוּ רַק עַל לָרָה שְׁעִצְרָה לֹא דְחוּ שְׂצָצָה, אֲצֵל תְּעִנִּית י' טַבְּת זֶהוּ עַל צְבֵל לָרָה הִעֲתִידָה עוֹכֵג הוּא, וְהִיא דְּחִי שְׂצָצָה:

ה' לְרִיכִי לְהִתְעַנּוֹת צְצָצָה יִעֵן שְׂכַחוּ צוֹ כְּחַצ לְךָ אֲתָ עַלֵס הַיּוֹם הַזֶּה עֵינִיוֹ מִן יוֹם, כְּמוֹ צִיִּהֲכ"פ כְּחִי צְעֵלֵס הַיּוֹם הַזֶּה, וַיֵּשׁ לְהַצִּין הֵלָל יו"ד טַבְּת לֹא הִי רַק הִתְחַלַּת מְלוֹךְ הַעִיר וְעַד שְׁחִי שָׁנִים וּמְחַלָּה לֹא כְּחֶרֶב, וְקִטָּה חוֹרְצָנָה מִשְׁחַמְּלָא מִן הִתְחַלַּת הַמְּלוֹךְ, וְלִמָּחָה ט"צ אִין דּוּחָה שְׂצָצָה וְעֵינִי צְעִיִּוִין צְעִינִין ט"צ שְׂחַל צְע"ט אִין מְשִׁלְיִוִין וִיו"ד טַבְּת צְע"ט מְשִׁלְיִוִין, וְהִי דּוּחָה שְׂצָצָה וְנִרְחָה לְצִחָר לְהַכָּה הַטַּעַם שְׁקָצְעוּ תְּעִנִּית עַל מְלוֹךְ הַהִיא, הֵלָל הִיא הַיּוֹשְׁלִים כְּמוֹ פְּעוּסִים צְוֹלֹךְ צִיּוּי פִּרְעָה נְכָה וְכְדוּמָה, רַק הַטַּעַם הוּא דְּחוּה שְׁחִיתָה הַעִיר צְטַרְדָּה הַמְּלוֹךְ שְׁחִי שָׁנִים וּמְחַלָּה זֶה מְחַמְּלָא שְׂצָצָתוֹ יוֹם שְׁקוּמָךְ מִלְךָ צְבֵל לְמוּטָה עַל יְרוּשָׁלַיִם כְּמוֹ כֵּן יִצְבוּ צ"ד שְׁלֹמֶעֱלָה אֲלוּ מִיְיִוִיכִים אֲלוּ מְשִׁאֲלִיִּים עַד שְׂגַצְרוּ הַמְּשִׁאֲלִיִּים וְכְחֶרֶב הַצִּיתָ, וְהִכָּה אִין

18. לקוטי שיחות, חלק טו, עשרה בטבת, אות יז

כִּי בְּאִמְצָעוֹת הַתְּשׁוּבָה שְׁמַעוֹרֵר צוּם זֶה מְגִיעִים לְעִצְמוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ, שְׁתַּגְּלָה בְּעוֹלָם־הַבַּא שְׂאִין בּוּ אֲכִילָה וְכו'.

זוּהִי הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל „אֲפִילוּ הִיא חַל בְּשַׁבַּת לֹא הִיוּ יִכּוּלִים לְדַחוּתוֹ לְיוֹם אַחֵר” – כִּי בְּפְנִימִיּוֹתוֹ יוֹם זֶה נִעְלָה מִשַּׁבַּת, כְּשֶׁם שֶׁהֵעִינִי בְּיוֹם־הַכִּיפּוּרִים^{83*} (שֶׁהוּא מְעִין עוֹלָם־הַבַּא שְׂאִין בּוּ אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה⁸⁴) נִעְלָה מִן הָאֲכִילָה וְהַשְׁתִּיָּה שֶׁל שַׁבַּת⁸⁴.

כִּיּוֹן שְׂצוּם עֶשְׂרֵה בְּטַבְּת הוּא הַמְּקוֹר לְכָל אַרְבַּעַת הַצּוּמוֹת, מוּבָן, שֶׁהַתְּשׁוּבָה שְׂצוּם זֶה מְעוֹרֵר הִיא נְעִלִית יוֹתֵר מִהַתְּשׁוּבָה הַמְּתַעוֹרֶרֶת עַל־יְדֵי צוּמוֹת אַחֵרִים, וְהִיא מְגִיעָה לְעִצְמוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ – מַעַל לְתְשׁוּבָה שֶׁל הַצּוּמוֹת הָאֲחֵרִים, בְּדוּמָה לְמָה שֶׁהוֹסְבֵר עַל מַעֲלַת „בֵּית יְהוּדָה”, שֶׁאֲצֵלֵם הִיא קוּשִׁי הַשִּׁיעוּבֹר.